

«Επιμόρφωση σε πρακτικές υποστήριξης των μαθητών και των μαθητριών στο πλαίσιο της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας (ΔΔ)»

**Υποθεματική: για μαθητές και μαθήτριες
Πρόσφυγες**

Επιμορφωτής: Στέλιος Μαστρογιαννάκης

Θεματικές επιμορφωτικού σεμιναρίου

- Η διγλωσσία/πολυγλωσσία και η δίγλωσση/πολύγλωσση ανάπτυξη
- Το πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο των μαθητών/μαθητριών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο
- Σύγχρονες γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις στη δεύτερη γλώσσα
- Σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού

«Πολύχρωμη» σχολική πραγματικότητα

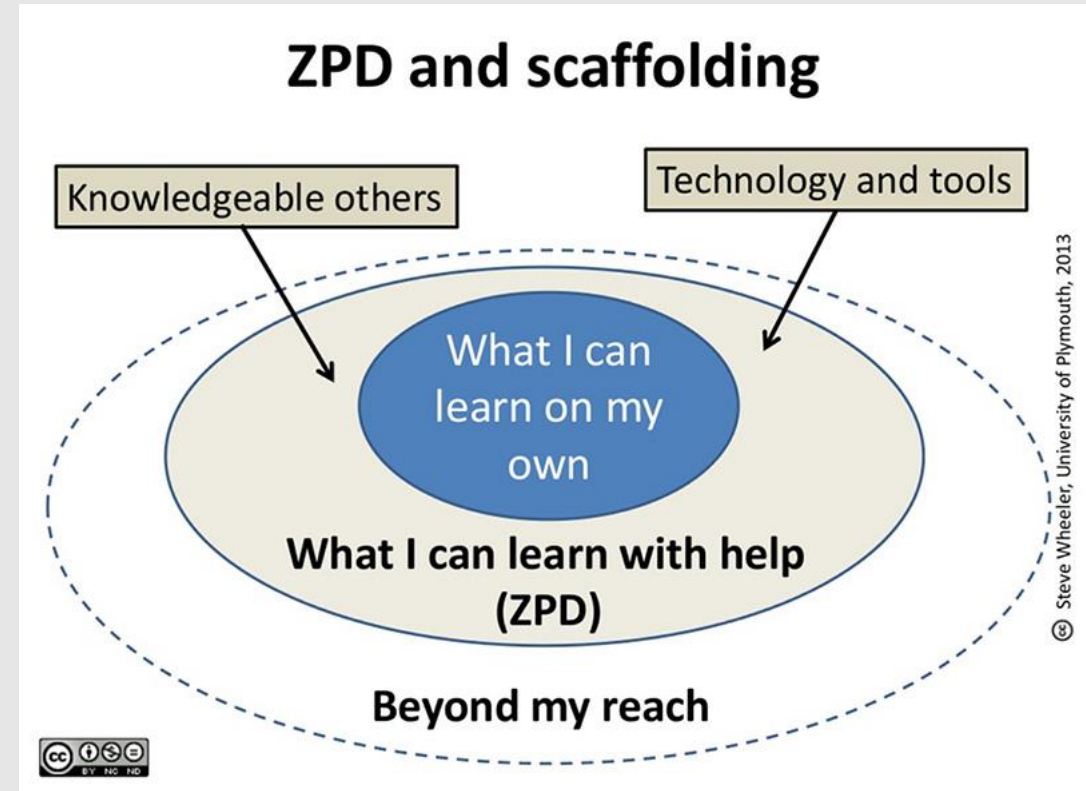
Αλλοδαποί - Παλινοστούντες μαθητές στην Ελλάδα
(σχ. χρονιά 1996 – 1997)

ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ - ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 1996-1997

Χώρα προέλευσης	ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
	Αλλοδαποί	Παλινοστούντες	Αλλοδαποί	Παλινοστού	
● Αλβανία	8.533	6.565	947	723	
● Πρώην Σοβιετική Ένωση	1.319	11.596	104	1.349	
● Γερμανία	125	619	31	205	
● Ευρωπαϊκή Ένωση (εκτός Γερμανίας)	139	260	30	72	
● Ανατολική Ευρώπη (εκτός Σοβ. Ένωσης)	345	192	47	31	
● Λοιπή Ευρώπη	112	134	23	35	
● Ν. Αφρική - ΗΠΑ - Καναδάς	126	803	46	211	
● Β. Αφρική	131	65	22	43	
● Λοιπή Αφρική	118	29	14	12	
● Ασία	630	82	31	11	
● Λατινική Αμερική	49	59	49	7	
Σύνολο	(36.204) →	11.657	20.404	1.344	2.799

Πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον και Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Η θεωρία της διαφοροποίησης στην διδασκαλία στηρίζεται στη **θεωρία μάθησης του κοινωνικού οικοδομισμού (Vygotsky, 1978)**. Δίνει έμφαση στην ενεργητική συμμετοχή του/της μαθητή/μαθήτριας κατά τη διαδικασία οικοδόμησης της γνώσης σε συνάρτηση με τις αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλοντός του/της.

Πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον και Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Οι μαθητές διαφοροποιούνται σε σχέση με την **ετοιμότητά** τους, το **μαθησιακό** τους **στυλ**, τους παράγοντες που αφορούν την **κουλτούρα** και το **πολιτισμικό** τους **υπόβαθρο** (σελ.10, Βαλιαντή).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συνιστώσες της επιτυχίας (Vygotsky)

Σύμφωνα με το **Vygotsky** η **ετοιμότητα** του/της μαθητή/μαθήτριας **εξαρτάται από επτά συνιστώσες:**

Κάθε μαθητής/μαθήτρια έχει το δικό του/δικό της **στιλ μάθησης**.
Το παρακάτω διάγραμμα απαντά στο ερώτημα: **Πώς μαθαίνω καλύτερα;**

Αυτό-ρύθμιση μάθησης

Λογικο-μαθηματική

Διδασκαλία συνομηλίκων

Αφήγηση

Δημιουργική κίνηση

Παιδαγωγικές αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας

- Οι βασικές διδακτικές τεχνικές εφαρμογής της διαφοροποιημένης διδασκαλίας είναι: α) προσαρμογή του αναλυτικού προγράμματος και της διδασκαλίας ανάλογα με την μαθησιακή ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και μαθητικό στυλ του κάθε μαθητή, β) παροχή ευκαιριών μάθησης σε όλους με την ανάπτυξη της φαντασίας και της περιέργειάς τους (Carr& Kemmis, 1997, Χρυσafίδης, 2005).

Οι δυνατότητες που δίνονται στο πρόσφυγα μαθητή μέσα από τις παιδαγωγικές αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας

Ετοιμότητα εκπαιδευτικών για την εφαρμογή της Διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε πολυγλωσσικό-πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον

- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση εκφράζει την ιδέα της **αμοιβαίας αναγνώρισης** και **αλληλεπίδρασης** μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών.
- Η **κατάρτιση** των παιδαγωγών στα θέματα οργάνωσης και υλοποίησης της διαπολιτισμικής αλληλοεπίδρασης των μαθητών θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένα **σύνολο αξιών και γνώσεων** σχετικά με τη φύση, τη δομή και τα μέσα της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης όπως επίσης και των **ικανοτήτων** τους να αναπτύξουν αποτελεσματικές μεθόδους οργάνωσής της σε μια πολυπολιτισμική τάξη.

Στόχοι της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

1η ενότητα: Η διγλωσσία/πολυγλωσσία και η δίγλωσση/πολύγλωσση ανάπτυξη

- Η **διγλωσσία/πολυγλωσσία** είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που διαμορφώνεται από μια σειρά παραμέτρων. Το **δίγλωσσο/πολύγλωσσο άτομο** έχει αναπτύξει ικανοποιητικά την **επικοινωνιακή του ικανότητα** σε δύο ή περισσότερες γλώσσες ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει στην καθημερινή του ζωή και είναι ένας **ικανός και ιδιαίτερος ομιλητής-ακροατής**.
- Η διγλωσσία/πολυγλωσσία του **δεν θεωρείται ως άθροισμα δύο διακριτών ικανοτήτων** ούτε το άτομο ως ένας μη ολοκληρωμένος μονόγλωσσος.
- Οι δίγλωσσοι/πολύγλωσσοι ομιλητές μπορούν να **διαφοροποιηθούν** ανάλογα με το **αν κάνουν ή όχι καθημερινή χρήση και των δύο γλωσσών**. Οι δεύτεροι συνήθως χαρακτηρίζονται ως **αδρανείς δίγλωσσοι (dormant)**.

Δίγλωσση ανάπτυξη

Περίπτωση 1

Ο Βασίλης είναι 5 ετών με πατέρα από τη Βουλγαρία και μητέρα από την Ελλάδα. Γεννήθηκε και ζει στην Ελλάδα, ενώ σε δύο περίπου χρόνια θα εγγραφεί σε δημόσιο ελληνόφωνο δημοτικό σχολείο. Από την πρώτη στιγμή ο πατέρας του τού μιλούσε μόνο βουλγάρικα και η μητέρα του μόνο στα ελληνικά. Όταν ο Βασίλης άρχισε να μιλάει, έκανε το ίδιο και εκείνος όταν απευθυνόταν στους γονείς του. Έχει συστηματική επαφή με τους συγγενείς του που ζουν στην Ελλάδα και περιστασιακά μόνο επισκέπτεται τους συγγενείς του που ζουν στη Βουλγαρία.

Δίγλωσση ανάπτυξη

Περίπτωση 2

Ο Λατίφ είναι 8 ετών. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στο Πακιστάν. Ήρθε στην Ελλάδα στην ηλικία των 6 ετών μαζί με τους γονείς του. Για έναν χρόνο διέμεινε σε καταυλισμό προσφύγων. Εκεί μιλούσε ούρντου με τους γονείς του και τους φίλους του και ελληνικά με το προσωπικό του καταυλισμού. Τον τελευταίο χρόνο εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αθήνα και παρακολουθεί ελληνόφωνο σχολείο.

Περίπτωση 3

Η Ναταλία είναι 5 ετών με πατέρα ελληνόφωνο και μητέρα γαλλόφωνη. Από την πρώτη στιγμή η μητέρα της μιλούσε στη Ναταλία μόνο στα γαλλικά και ο πατέρας της μόνο στα ελληνικά. Όταν η Ναταλία άρχισε να μιλάει, έκανε το ίδιο και εκείνη όταν απευθυνόταν στους γονείς της. Η Ναταλία γεννήθηκε και ζει στην Ελλάδα με τους γονείς της και φοιτά σε ελληνογαλλικό νηπιαγωγείο, στο οποίο χρησιμοποιούνται και οι δύο γλώσσες εξίσου.

Κύριοι τύποι διγλωσσίας

Βάσει της ηλικίας πρώτης έκθεσης στη διγλωσσία μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις (4) τύπους διγλωσσίας:

- **την ταυτόχρονη διγλωσσία** (2Γ1) όπου το παιδί εκτίθεται σε δύο γλώσσες από τη γέννησή του και μαθαίνει να τις μιλά και τις δύο
- **την διαδοχική διγλωσσία** όπου ο ομιλητής έχει πρώτα σταθεροποιήσει τη μητρική του γλώσσα και στη συνέχεια μαθαίνει μια δεύτερη γλώσσα
- **την πρώιμη διαδοχική** όπου η επαφή με τη δεύτερη γλώσσα ξεκινά από την ηλικία του ενός έως τα τρία έτη (Unsworth & Hulk, 2009) και
- **την ύστερη διαδοχική** όπου η επαφή με τη δεύτερη γλώσσα ξεκινά από την ηλικία των τεσσάρων έως τα επτά έτη (Unsworth & Hulk, 2009)

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ηλικιακά όρια διαφοροποιούνται ελαφρώς ανάλογα με τους ερευνητές.

Είδη διγλωσσίας

Βάσει της κυριαρχίας των γλωσσών ενός δίγλωσσου ομιλητή διακρίνουμε σε

- **Κυρίαρχη διγλωσσία:** διαφορετικές γλωσσικές ικανότητες στις δύο γλώσσες· η μία από τι δύο γλώσσες κυριαρχεί σε επίπεδο γλωσσικής ικανότητας ή γλωσσικών ικανοτήτων/δεξιοτήτων
- **Αμφιδύναμη διγλωσσία:** παρόμοιες γλωσσικές ικανότητες και στις δύο γλώσσες

Η αμφιδύναμη διγλωσσία είναι σπάνια, ενώ η σχέση των γλωσσών ενός δίγλωσσου/πολύγλωσσου ατόμου είναι δυναμική· δηλαδή, διαφορετικές γλώσσες μπορεί να γίνονται κυρίαρχες σε ένα ομιλητή ανάλογα με μια ποικιλία παραγόντων, όπως είναι η ποσότητα και η ποιότητα των γλωσσικών εισερχομένων κ.ά.

Κοινωνικές παράμετροι της διγλωσσίας

Οι **κοινωνικές παράμετροι** είναι, επίσης, σημαντικές στη διγλωσσία και τη δίγλωσση ανάπτυξη. Έτσι, σε ένα **προσθετικό δίγλωσσο περιβάλλον** η διγλωσσία εκτιμάται ως κάτι το θετικό και οι δύο γλώσσες έχουν αξία και ενθαρρύνονται, με αποτέλεσμα να γίνεται πιο εφικτή η ισοδύναμη ανάπτυξη και των δυο γλωσσών.

Αντίθετα, σε ένα **αφαιρετικό δίγλωσσο περιβάλλον**, το κοινωνικό περιβάλλον θεωρεί μόνο μία από τις δύο γλώσσες σημαντική και συνεπώς μία από τις γλώσσες του ομιλητή έχει κύρος και ενδέχεται να αναπτύσσεται σε υψηλότερο βαθμό.

Επίσης, στην **διγλωσσία υψηλού κύρους** δύναται παιδιά από οικογένειες με **υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο να** αναπτύσσουν απρόσκοπτα δύο ή περισσότερες γλώσσες.

Ενώ, στη **λαϊκή διγλωσσία**, τα παιδιά από οικογένειες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (πρβλ. μετανάστες, πρόσφυγες) δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν τις γλώσσες τους

Παράγοντες που επηρεάζουν τη δίγλωσση ανάπτυξη

Επιπλέον **παράγοντες** που επηρεάζουν την δίγλωσση ανάπτυξη είναι

- η **ποσότητα** και **ποιότητα** των γλωσσικών εισερχομένων (input),
- η **ηλικία** πρώτης έκθεσης στη διγλωσσία/πολυγλωσσία,
- η **τυπολογική σχέση** ανάμεσα στις γλώσσες του ομιλητή,
- το **κοινωνικοοικονομικό επίπεδο** των φροντιστών, το οποίο υπολογίζεται τα τελευταία χρόνια με βάση το μορφωτικό επίπεδο του κύριου φροντιστή.
- το **εκπαιδευτικό πλαίσιο**, και
- ο **(δι)γραμματισμός**

Πολλές τελευταίες έρευνες στον χώρο της δίγλωσσης/πολύγλωσσης ανάπτυξης διαπιστώνουν ότι **τα περισσότερα οφέλη από τη διγλωσσία ξεδιπλώνονται όταν το άτομο δεν είναι απλώς δίγλωσσο αλλά έχει αναπτύξει τον γραμματισμό και στις δύο του γλώσσες.**

- ❑ Κάποιες έρευνες έχουν δείξει ότι **η ανάπτυξη του λεξιλογίου είναι πιο αργή** στα δίγλωσσα παιδιά σε σύγκριση με τα μονόγλωσσα. Ωστόσο, όταν λαμβάνονται υπόψη οι λέξεις που γνωρίζει ένα δίγλωσσο παιδί και στις δύο του γλώσσες, τότε η διαφορά αυτή εξισορροπείται.
- ❑ Επίσης, συχνά **τα δίγλωσσα παιδιά αρχίζουν να μιλούν αργότερα** από τα μονόγλωσσα, αλλά αυτό συμβαίνει πάντα μέσα στα φυσιολογικά όρια, δηλαδή στην ηλικία από τους 8 έως τους 15 μήνες (Meisel 2004). Εξάλλου, η ηλικία που ένα παιδί αρχίζει να μιλάει εμφανίζει μεγάλη απόκλιση και στα μονόγλωσσα παιδιά.
- ❑ Η σύγχρονη έρευνα στη δίγλωσση ανάπτυξη διαπιστώνει ότι **τα παιδιά είναι σε θέση να κατακτούν φυσικά και αβίαστα τις γλώσσες** με τις οποίες έρχονται σε επαφή, ενώ τα στάδια γλωσσικής κατάκτησης δεν φαίνεται να διαφέρουν ανάμεσα στα μονόγλωσσα και τα δίγλωσσα παιδιά.
- ❑ Επιπλέον, σύγχρονες έρευνες **δεν διαπιστώνουν διαφορές στον βαθμό εμφάνισης γλωσσικών διαταραχών ανάμεσα σε μονόγλωσσα και δίγλωσσα παιδιά** (Paradis, 2007).
- ❑ Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι πολλές πειραματικές μελέτες έχουν δείξει ότι **τα δίγλωσσα βρέφη είναι σε θέση να ξεχωρίζουν σε ποια γλώσσα εκτίθενται κάθε φορά** (Bosch & Sebastián-Gallés, 2001; Genesee, 1989; Meisel, 2001; Παπαδοπούλου, 2017)

Προκλήσεις και οφέλη από τη διγλωσσία

Οι περισσότερες έρευνες που συγκρίνουν τις γνωστικές ικανότητες και δεξιότητες μονόγλωσσων και δίγλωσσων ατόμων είτε **δεν** βρίσκουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες είτε παρατηρούν **γνωστική υπεροχή** των δίγλωσσων ομιλητών.

□ Ένα σημαντικό πλεονέκτημα των δίγλωσσων ατόμων σε σύγκριση με τα μονόγλωσσα είναι η ικανότητά τους να **αποδέχονται** τον «Άλλο» και τη «διαφορετικότητα»,

□ το **ενδιαφέρον** τους για διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς, καθώς και η δυνατότητα θεώρησης της **οπτικής** του άλλου (βλ. ενδεικτικά Bialystok & Senman, 2004; Farhadian et al., 2010; Goetz, 2003 σε Παπαδοπούλου, 2017).

Τέλος, επειδή **οι δίγλωσσοι/πολύγλωσσοι ομιλητές** χειρίζονται τουλάχιστον δύο διαφορετικά γλωσσικά συστήματα, συνήθως **εμφανίζουν καλύτερες γνωστικές δεξιότητες** σε μια σειρά πειραματικών έργων (Bialystok, 2011).

Ωστόσο ...

η **στέρση** του ενός γλωσσικού συστήματος αλλά και ο γραμματισμός στη μία μόνο γλώσσα, μπορεί να στερήσει αυτά τα γνωστικά πλεονεκτήματα από τον δίγλωσσο/πολύγλωσσο ομιλητή και συχνά να έχει αρνητικές επιδράσεις στις σχολικές επιδόσεις των παιδιών.

Όλα τα παραπάνω ερευνητικά ευρήματα υποδηλώνουν ότι **ισχυρά δίγλωσσα εκπαιδευτικά προγράμματα**, που ενστερνίζονται τον σεβασμό και την αποδοχή προς τις δύο γλώσσες και δύο κουλτούρες των παιδιών, **μπορούν να είναι ιδιαίτερα ωφέλιμα για τη γνωστική και γλωσσική ανάπτυξη.**

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

2η ενότητα: Το πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο των μαθητών/μαθητριών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο

Η **συνύπαρξη μαθητών** με διαφορετικό πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο μέσα στην ίδια σχολική τάξη αποτελεί σημαντικό **πλούτο**, τον οποίο οι εκπαιδευτικοί καλούνται να αξιοποιήσουν προς όφελος **όλων των μαθητών**, τόσο των γηγενών όσο και των προσφύγων και των μεταναστών.

Η υιοθέτηση της **διαπολιτισμικής προσέγγισης** στην εκπαίδευση παρέχει τις προϋποθέσεις ώστε να αντιμετωπίζονται οι **διαφορετικές γλώσσες και κουλτούρες** ως πηγές **εμπλουτισμού** και να προωθούνται η **αλληλεγγύη**, οι **ίσες ευκαιρίες** και η **δημοκρατία**. Με αυτό τον τρόπο, το σχολείο προωθεί τη μάθηση και τη συμμετοχή όλων των μαθητών και καλλιεργείται ένα κλίμα **αποδοχής, σεβασμού και αλληλεγγύης** προς τον «Άλλο».

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- ❑ Σε ένα **σχολείο συμπερίληψης** όλων των μαθητών, το **πολιτισμικό** και **γλωσσικό προφίλ** των μαθητών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο προκειμένου να ενισχύσει **γνωστικές, γλωσσικές και κοινωνικές δεξιότητες** όλων των μαθητών.
- ❑ Η **γνωριμία και εξοικείωση με την ιστορία, τον πολιτισμό και τις γλώσσες** των προσφύγων και των μεταναστών μπορεί να **αμβλύνει** τις κοινωνικοπολιτικές διακρίσεις, να **αποδομήσει** τις προκαταλήψεις και τα ιδεολογήματα και να **ενισχύσει** την αποδοχή της διαφορετικότητας.
- ❑ Επιπλέον, η αξιοποίηση του γλωσσικού υποβάθρου των μαθητών προσφύγων και μεταναστών μπορεί να **ενδυναμώσει τη (μετα)γλωσσική ενημερότητα** όλων των μαθητών.

*Η αξιοποίηση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα στη σχολική τάξη με τη **διαγλωσσικότητα (translanguaging)**, δηλαδή τη διαδικασία δημιουργίας νοημάτων, σχηματισμού εμπειριών και απόκτησης κατανόησης και γνώσης μέσω της χρήσης δύο γλωσσών.*

Πρόκειται για τη **συνειδητή παιδαγωγική εναλλαγή γλωσσών στον προφορικό και γραπτό λόγο, κατά την κατανόηση όσο και κατά την παραγωγή** (Baker, 2001, 2003· Williams, 1994).

Η **διαγλωσσικότητα** μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές:

- ❑ Για παράδειγμα, **κατά τη διδασκαλία του λεξιλογίου**, οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν λέξεις στην πρώτη τους γλώσσα των με τη βοήθεια λεξικών, διαδικτυακών εφαρμογών και να ενθαρρυνθούν να μεταφράσουν προφορικά ή/και γραπτά, όσοι μπορούν, τη λέξη στην πρώτη τους γλώσσα.
- ❑ **Κατά τη διδασκαλία της γραμματικής**, η διαγλωσσικότητα μπορεί να πάρει τη μορφή σύγκρισης γλωσσικών φαινομένων στην πρώτη και τη δεύτερη γλώσσα των μαθητών ώστε να ανακαλύψουν οι μαθητές **ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα γλωσσικά συστήματα** (βλ. και Δούκα, 2020).
 - ❖ Για παράδειγμα, οι συχνότερες γλώσσες των μαθητών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο που φοιτούν την τελευταία πενταετία στα ελληνικά σχολεία είναι τα αραβικά, τα περσικά (νταρί και φαρσί), τα παστού, τα κουρδικά, τα ούρντου, τα πουντζάμπι και τα μπενγκάλι. Οι γλώσσες αυτές έχουν αρκετές διαφορές από την ελληνική γλώσσα. Για παράδειγμα, **η αραβική γλώσσα διαθέτει μόνο τρία (3) φωνήεντα με αποτέλεσμα οι αραβόφωνοι μαθητές να δυσκολεύονται να διακρίνουν ανάμεσα στα φωνήεντα /e/ και /i/ της ελληνικής γλώσσας.**

- ❖ Επίσης, η αραβική γλώσσα έχει **σχεδιοτυπική** μορφολογία, ενώ η ελληνική έχει **διαχυτική**.
- ❖ Στα περσικά, όπως και στα τουρκικά, **δεν υπάρχει γραμματικοποιημένο γένος** με αποτέλεσμα οι φαρσόφωνοι και τουρκόφωνοι μαθητές να δυσκολεύονται στην απόδοση και τη συμφωνία ως προς το γένος (βλ. Κοτζόγλου & Νικολού, 2017· Παπαδοπούλου, 2020).
- ❖ Σημαντικές είναι και οι **διαφορές ανάμεσα στα γραπτά συστήματα** των περισσότερων πρώτων γλωσσών των προσφύγων και την ελληνική γλώσσα, καθώς χρησιμοποιούνται **αριστερόστροφα συστήματα γραφής** με σημαντικές διαφορές ανάμεσα στο τυπογραφικό και το χειρόγραφο (βλ. ενδεικτικά Παπαδοπούλου, 2020). Για τον λόγο αυτό, απαιτείται ιδιαίτερη εξάσκηση στο γραπτό σύστημα της ελληνικής γλώσσας ιδίως για τους μαθητές που γνωρίζουν να γράφουν στη μητρική τους.
- ❖ Ενδιαφέρον θα είχε, επίσης, οι ελληνόφωνοι μαθητές να επιχειρήσουν **να γράψουν μερικά σύμβολα** από τις πρώτες γλώσσες των προσφύγων και μεταναστών προκειμένου να καταλάβουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι συμμαθητές τους αλλά και για να διευρύνουν τις γλωσσικές τους γνώσεις.

Σχεδιοτυπικές (π.χ. αραβική)

λέξη = ρίζες με τη μορφή σχεδιοτύπων (συνήθως σύμφωνα)

οι ρίζες των λέξεων αποτελούνται από ένα σύνολο, συνήθως συμφώνων, στο οποίο, για να δημιουργηθεί η λέξη, εισάγονται φωνήεντα, π.χ. αραβική, *drs* + /u/ > /udrs/ = «διαβάζω», + /a/ > /darasa/ = «διάβασε»

Αιγυπτιακή	Αραβική
'katab	«αυτός έγραψε»
ki'taab	«βιβλίο»
'kaatib	«γραμματέας/υπάλληλος».

Διαχυτικές: οι λέξεις αποτελούνται από περισσότερα από ένα μορφήματα, με όρια λίγο ή καθόλου διακριτά και πολλές σημασίες

π.χ. νέα ελληνική: μιλ-ώ = δύο μορφήματα, μιλ- = ενέργεια του ρήματος, -ω α' πρόσωπο, ενεργητική φωνή και ενικός αριθμός

- Η **διαγλωσσικότητα** μπορεί να χρησιμοποιηθεί ευρύτερα στη **δημιουργία δίγλωσσων ιστοριών** (Cummins, 2005). Έτσι, οι μαθητές μπορούν να **εικονογραφήσουν τις ιστορίες τους, να τις γράψουν στη δεύτερη γλώσσα (ελληνικά)** και στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας ενδεχομένως και πληροφορητές, να τις **γράψουν και στην πρώτη τους γλώσσα**. Οι **γηγενείς μαθητές** μπορούν να ανατρέξουν σε μέλη της οικογένειάς τους που μπορεί να είναι πρόσφυγες και να προσπαθήσουν να **γράψουν τις ιστορίες τους στη/στις γλώσσα/ες που μιλούν τα άτομα αυτά**.
- Υπάρχουν σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα που υποδηλώνουν ότι η **αξιοποίηση του γλωσσικού και πολιτισμικού πλούτου όλων των μαθητών** ωφελεί όχι μόνο τους μαθητές με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο αλλά και τους γηγενείς μαθητές.

3η ενότητα: Σύγχρονες γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις στη δεύτερη γλώσσα

Οι **γλωσσικές ανάγκες** των μαθητών που μαθαίνουν μια γλώσσα ως δεύτερη/ξένη είναι οι εξής:

- Ανάπτυξη Βασικών Διαπροσωπικών Επικοινωνιακών Δεξιοτήτων** (Basic Interpersonal Communicative Skills, BICS): ανάπτυξη λεξιλογίου και επικοινωνιακής επάρκειας
- Ανάπτυξη Γραμματικής Ικανότητας**: ανάπτυξη των φωνολογικών, μορφολογικών, συντακτικών και σημασιολογικών κανόνων που διέπουν τη δεύτερη γλώσσα
- Ανάπτυξη Γνωστικής Ακαδημαϊκής Γλωσσικής Ικανότητας** (Cognitive Academic Language Proficiency, CALP): ανάπτυξη του γραμματισμού και του σχολικού και ακαδημαϊκού λόγου

Η ανάπτυξη των βασικών διαπροσωπικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων και της γραμματικής ικανότητας προηγείται της ανάπτυξης της γνωστικής ακαδημαϊκής γλωσσικής ικανότητας. Στην ενότητα αυτή θα εστιάσουμε σε **σύγχρονες γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις** για τη διδασκαλία της **γραμματικής** και του **λεξιλογίου** καθώς και σε δύο συνδυαστικές γλωσσοδιδακτικές προσεγγίσεις (**Διδασκαλία Γλώσσας μέσω Περιεχομένου** και **Διδασκαλία Μέσω Δεδομένων**) οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν για την επικοινωνιακή, τη γραμματική και την ακαδημαϊκή επάρκεια

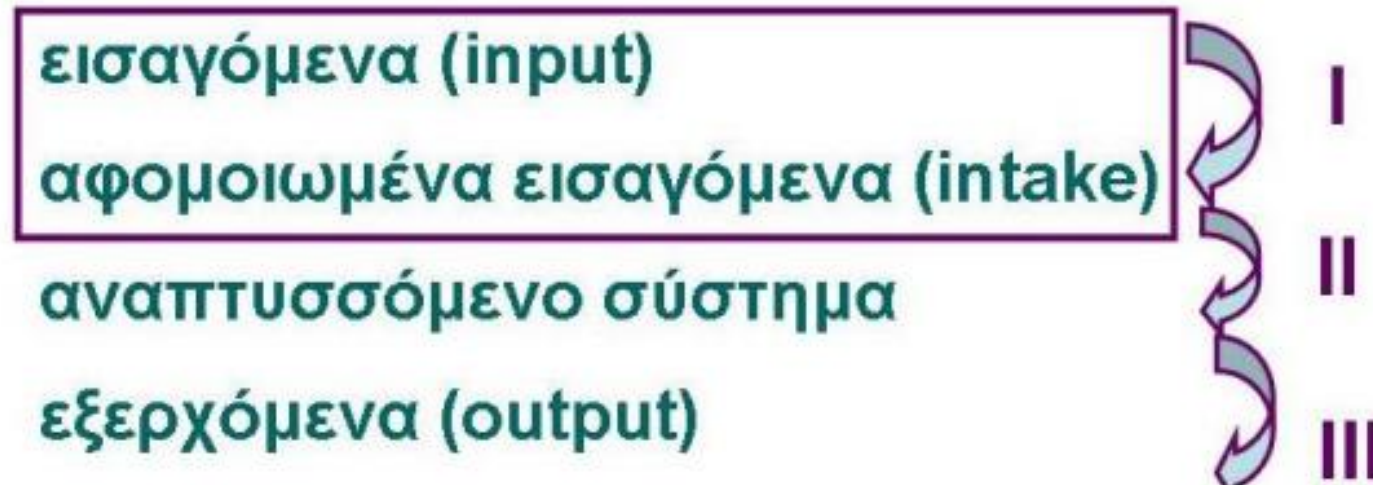
1. Διδασκαλία Γραμματικής

Στη σύγχρονη βιβλιογραφία για της **διδασκαλία της γραμματικής στη δεύτερη γλώσσα** υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις.

□ Η **Εστίαση στον Τύπο** είναι μια **γλωσσοδιδακτική προσέγγιση** που προτείνει τη διδασκαλία της γραμματικής, όχι όμως με παραδοσιακό και ρητό τρόπο, όπως γινόταν στο πλαίσιο της *Εστίασης στους Τύπους*, αλλά **στοχεύει στην αντιμετώπιση γραμματικών δυσκολιών που εμμένουν** και είναι **συστηματικές κατά την απόκτηση της Γ2** και στη **διαπραγμάτευση της μορφής**. Έτσι, η **κεντρική εστίαση είναι στη σημασία**, ενώ η μετάθεση της προσοχής από τη σημασία στον τύπο θα πρέπει να είναι μια σύντομη αντίδραση σε προβλήματα που εμφανίζονται κατά την επικοινωνία.

- Η **Διδασκαλία μέσω Επεξεργασίας** είναι μια μορφή εστίασης στον τύπο και πρεσβεύει ότι τα **κατανοητά γλωσσικά εισερχόμενα είναι ιδιαίτερα σημαντικά στην ανάπτυξη της δεύτερης γλώσσας.**

Σχήμα 1. Η μαθησιακή διαδικασία στη Γ2 σύμφωνα με το μοντέλο Επεξεργασία Εισαγόμενων

Όπως απεικονίζεται στο σχήμα 1, τα εισαγόμενα μετατρέπονται σε αφομοιωμένα εισαγόμενα (στάδιο I), δηλαδή γλωσσικά δεδομένα τα οποία έχουν γίνει κατανοητά. Με τη σειρά τους τα αφομοιωμένα εισαγόμενα αναδομούν τη νοητική γραμματική (διαγλώσσα) του μαθητή (στάδιο II). Αποτέλεσμα αυτής της αναδόμησης είναι τα εξερχόμενα των σπουδαστών, δηλαδή η γλωσσική τους παραγωγή, να προσεγγίζουν τη γλώσσα στόχο (στάδιο III).

Στη Διδασκαλία μέσω Επεξεργασίας οι **διδακτικές παρεμβάσεις** περιλαμβάνουν **τρία συστατικά**:

- ❑ Δίνονται πληροφορίες για μια γλωσσική δομή ή έναν γλωσσικό τύπο.
- ❑ Δίνονται πληροφορίες για μια συγκεκριμένη στρατηγική επεξεργασίας που μπορεί να επηρεάζει αρνητικά την επιλογή ενός τύπου κατά την προτασική κατανόηση.
- ❑ Δίνεται ώθηση να επεξεργαστούν τον τύπο ή τη δομή με **δομημένα εισερχόμενα** έτσι κατασκευασμένα ώστε **οι μαθητές να εστιάζουν σε εκείνα τα γλωσσικά στοιχεία που τείνουν να παραβλέπουν κατά την προτασική επεξεργασία.**

➤ Για περισσότερες πληροφορίες δείτε [Ε. Κατσαρού & Μ. Λιακοπούλου \(επιμ.\) \(auth.gr\)](#)

Οι **δραστηριότητες δομημένων γλωσσικών εισερχομένων** είναι δύο ειδών:

- ❑ **Αναφορικές δραστηριότητες** είναι οι δραστηριότητες για τις οποίες υπάρχει **μία σωστή ή λανθασμένη απάντηση** και για την οποία ο σπουδαστής πρέπει να βασιστεί στον τύπο-στόχο για να προσλάβει τη σημασία (οπτικά ή ακουστικά γλωσσικά εισερχόμενα). Απαιτούνται 2 με 3 αναφορικές δραστηριότητες
- ❑ **Συναισθηματικές δραστηριότητες** είναι οι δραστηριότητες στις οποίες οι σπουδαστές εκφράζουν μια **γνώμη, μια άποψη ή κάποια άλλη «συναισθηματική» αντίδραση** και επεξεργάζονται πληροφορίες για τον πραγματικό κόσμο.

Διαβάστε/Ακούστε τις προτάσεις και αντιστοιχίστε τις με τη σωστή εικόνα:

- Τον σκέφτομαι συχνά αλλά σπάνια του λέω τα μυστικά μου.
- Την καταλαβαίνω απόλυτα αν και είμαστε πολύ διαφορετικές.
- Τις θαυμάζω γιατί έχουν πολύ χιούμορ.
- Τους αγαπώ πολύ και τους φροντίζω όσο μπορώ.

Εικόνα 1. **Δραστηριότητα δομημένων γλωσσικών εισερχομένων για τα κλιτικά.** Για να μπορέσουν οι μαθητές να κάνουν τη σωστή αντιστοίχιση πρότασης και εικόνας πρέπει να επεξεργαστούν τα κλιτικά (τον, την, τις και τους). Με αυτό τον τρόπο, η προσοχή των μαθητών κατευθύνεται σε αυτούς τους γραμματικούς τύπους, με αποτέλεσμα η μάθηση να επιτυγχάνεται επαγωγικά και η εσωτερικευμένη γραμματική γνώση να αναδομείται

Εικόνα 1. Παράδειγμα αναφορικής δραστηριότητας δομημένων εισαγόμενων
(Benati και Lee 2008: 30)

Activity 2.3

- Listen to each sentence in which a person is described and determine which person is described.

Claudia
Schiffer

Brad
Pitt

[Sentences heard]

(1)	☐	☐	<i>È bella.</i>
(2)	☐	☐	<i>È bello.</i>
(3)	☐	☐	<i>È Americano</i>
(4)	☐	☐	<i>È Tedesca.</i>
(5)	☐	☐	<i>È bruno.</i>
(6)	☐	☐	<i>È bionda.</i>
(7)	☐	☐	<i>È viva.</i>
(8)	☐	☐	<i>È antipatico.</i>
(9)	☐	☐	<i>È alto.</i>
(9)	☐	☐	<i>È magra</i>
(10)	☐	☐	<i>È alto.</i>

Εικόνα 2. Παράδειγμα συναισθηματικής δραστηριότητας στο πλαίσιο της ΔΓΒΕ
(Benati και Lee 2008: 30)

Activity 2.2

- Read the following statements about Uma Thurman and for each one indicate whether it is true or false.

	<i>Vero</i>	<i>Falso</i>
(1) <i>È brutta.</i>	☐	☐
(2) <i>È acuta.</i>	☐	☐
(3) <i>È una brava attrice.</i>	☐	☐
(4) <i>È chiusa.</i>	☐	☐
(5) <i>È limitata.</i>	☐	☐
(6) <i>È dotata.</i>	☐	☐
(7) <i>È aperta.</i>	☐	☐
(8) <i>È stupida.</i>	☐	☐
(9) <i>È fredda.</i>	☐	☐
(10) <i>È una persona calda.</i>	☐	☐

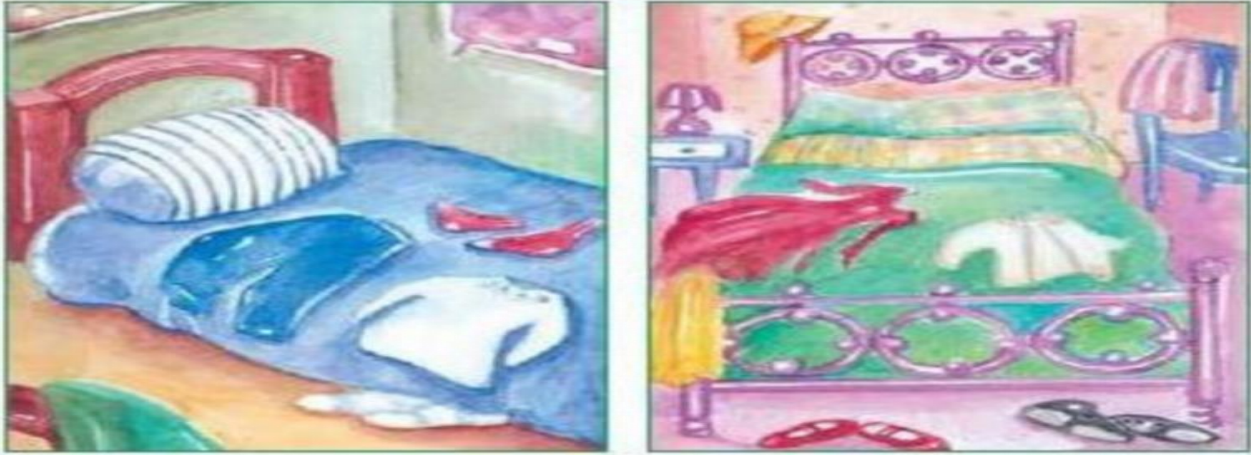
- Compare your answers with a classmate: *Sei d'accordo?* Or *No sei d'accordo?*
And establish the following:

I have a positive view of Uma. I have a negative view of Uma.

Η **Εστίαση στον Τύπο** μπορεί να πραγματοποιηθεί και **μέσω της ενίσχυσης των γλωσσικών εισερχομένων** που παρουσιάζονται στους μαθητές, προκειμένου να έλκεται η προσοχή τους προς το υπό εξέταση γραμματικό φαινόμενο. **Η ενίσχυση αυτή μπορεί να γίνει μέσω χρήσης χρώματος, σχήματος, γραμματοσειράς κ.ά.**

Τι να φορέσω;

Αφόρμηση: ζητάμε από τους μαθητές να μας πουν τι βλέπουν στις δύο εικόνες. Η προσοχή μας στρέφεται κυρίως στα ρούχα. Μπορούμε να ζητήσουμε από τους μαθητές να μας πουν σε ποιον νομίζουν ότι ανήκει το κάθε δωμάτιο όπως, επίσης, και τα ρούχα που υπάρχουν στο κάθε ένα. Στη συνέχεια κάνουμε μία απλή αναφορά στα χρώματα που βρίσκονται στο πινακάκι.

Δες

Άκου, δες και δειξε.

Πορτοκαλί
Πράσινο
Ροζ
Μαύρο

Λευκό
Κόκκινο
Κίτρινο
Μπλε

Παρατήρησε την παρακάτω εικόνα. Τι βλέπεις;

Εικόνα 2. Δραστηριότητα ενίσχυσης γλωσσικών εισερχομένων.

Σημείωσε με Ν τα κουτάκια με τη σωστή απάντηση.

Ο σκούφος είναι
μαύρος.

Η ζώνη είναι κίτρινη.

Το παντελόνι είναι
κόκκινο.

Το φόρεμα είναι
άσπρο.

Οι κάλτσες είναι
πράσινες.

Τα παπούτσια είναι
πράσινα.

Ο σκούφος είναι
μπλε.

Τα γάντια είναι
πορτοκαλί.

Το φόρεμα είναι
ροζ.

Τα γάντια είναι
μοβ.

Τι παρατηρείτε στις καταλήξεις των επιθέτων που δηλώνουν χρώματα;
Είναι παντού οι ίδιες ή αλλάζουν;

Συγκρίνετε τα επίθετα με τα χρώματα της πρώτης στήλης με εκείνα της δεύτερης στήλης.
Τι παρατηρείτε;

Λογική της δραστηριότητας

- οι μαθητές επικεντρώνονται μεν στη σημασία, στο περιεχόμενο, αλλά το κόκκινο χρώμα στα άρθρα και στα κλιτικά επιθήματα (καταλήξεις) των επιθέτων και των ουσιαστικών τους οδηγεί επαγωγικά στον μορφοσυντακτικό κανόνα της ονοματικής συμφωνίας.

Το δικτόγλωσσο (dictogloss)

Μια δραστηριότητα Εστίασης στον Τύπο είναι και το **δικτόγλωσσο** (dictogloss).

Πρόκειται για **ανασύνθεση κειμένου** με στόχο την υπόρρητη μάθηση και διδασκαλία ενός γραμματικού φαινομένου. Σε αυτή τη δραστηριότητα **οι μαθητές ακούνε ένα κείμενο και στη συνέχεια το ανασυνθέτουν είτε ομαδικά είτε ατομικά με τη βοήθεια οπτικών ερεθισμάτων**. Το προς ανασύνθεση κείμενο πρέπει να περιλαμβάνει **πολλές περιπτώσεις από το φαινόμενο στο οποίο θέλουμε να εστιάσουμε** ώστε να υποχρεωθούν οι μαθητές να το χρησιμοποιήσουν.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Εστίαση στον τύπο με χρήση δικτόλεξου

Το δικτόγλωσσο που ακολουθεί, περιλαμβάνει πολλές περιπτώσεις συμφωνίας επιθέτου – ουσιαστικού και οι μαθητές, αφού το ακούσουν, καλούνται να το αναδιηγηθούν με τη βοήθεια των εικόνων.

Διαβάζουμε το κείμενο και μετά ζητάμε από τους μαθητές να το αναδιηγηθούν (γραπτώς ή προφορικώς) με τη βοήθεια των εικόνων.

Τι είναι η αγαπημένη μου εποχή;

Η αγαπημένη μου εποχή είναι η Άνοιξη. Ο καιρός είναι λίγο παράξενος: στην αρχή βγαίνει ο φωτεινός ήλιος και μετά αρχίζουν οι δυνατές βροχές. Μερικές φορές πέφτει δυνατό χαλάζι... και τότε βγαίνω με την μικρή αδερφή μου στον κήπο και βλέπουμε μαζί το ουράνιο τόξο! Ο κήπος μας είναι γεμάτος με πολύχρωμα λουλούδια που μυρίζουν τόσο όμορφα και τα δέντρα μας είναι καταπράσινα. Συχνά πάμε βόλτα με τους καλούς μας φίλους στα ποτάμια και χαζεύουμε με τις ώρες τις γαλάζιες πεταλούδες. Οι φίλοι μας είναι πάντα χαμογελάστοι.

Εικόνες από το βιβλίο:
«Μαθαίνω τις εποχές: άνοιξη,
καλοκαίρι, φθινόπωρο,
χειμώνα... και πάλι άνοιξη!»,
εκδ. Σαββάλας

Έφη Κοντοκώστα (Δράση 1)

Εικόνα 3. Δραστηριότητα δικτόγλωσσου.

2. Διδασκαλία Λεξιλογίου

Το **λεξιλόγιο** και η **ανάπτυξή** του είναι πολύ σημαντικοί τομείς στη δίγλωσση ανάπτυξη, καθώς με το λεξιλόγιο μπορούμε να καλύψουμε βασικές **επικοινωνιακές ανάγκες** αλλά και να εκφράσουμε **συναισθήματα**, να ενταχθούμε και να **ανελιχθούμε στην κοινωνία**, να έχουμε **σχολική** και **ακαδημαϊκή επιτυχία** κ.ά.

Επιπλέον, πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι υπάρχει **θετική συσχέτιση** ανάμεσα στην εκμάθηση του λεξιλογίου και τη γραμματική ανάπτυξη αλλά και ανάμεσα στην εκμάθηση του λεξιλογίου και τον γραμματισμό.

Επομένως, **όσο πιο πολύ εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιο**, τόσο πιο πολύ βοηθάμε στην **ανάπτυξη της γραμματικής και του γραμματισμού** και το αντίστροφο.

Η **λεξική ανάπτυξη** πραγματώνεται με δύο κυρίως τρόπους:

(α) μη συνειδητά, δηλαδή μαθαίνει μια καινούρια λέξη τη στιγμή που κάνει μία άλλη δραστηριότητα (π.χ. ενώ συζητά για ένα θέμα) και

(β) συνειδητά, δηλαδή όταν εστιάζει στη σημασία και τη μορφή της λέξης.

Στην περίπτωση των παιδιών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο η **μη συνειδητή λεξική μάθηση** πραγματοποιείται σε κάποιον βαθμό ανάλογα και με **τα κοινωνικά δίκτυα** των παιδιών.

- **Μια τεχνική εκμάθησης λεξιλογίου** που μπορεί να αξιοποιηθεί είναι ο **συνδυασμός των νέων λέξεων με τη μετάφρασή τους στη μητρική γλώσσα** των μαθητών. Η τεχνική αυτή, αν και παραδοσιακή, έχει το πλεονέκτημα ότι είναι άμεση, ενώ παράλληλα αξιοποιείται ο γλωσσικός πλούτος των μαθητών και ενισχύεται η αποδοχή του γλωσσικού τους υπόβαθρου. Στο διαδίκτυο υπάρχουν λεξικά για κάποιες τουλάχιστον από τις πρώτες γλώσσες των μαθητών με προσφυγικό και μεταναστευτικό υπόβαθρο.

(π.χ. καλημέρα = صباح صبح)

- **Άλλες τεχνικές** αξιοποιούν οπτικό υλικό, όπως τη **χρήση εικόνων, gif και βίντεο** (π.χ. σε ένα βίντεο από μια συναυλία ζητάμε να μας πουν τι όργανα παίζουν οι μουσικοί). Στη διδασκαλία του λεξιλογίου μπορεί, επίσης, να αξιοποιηθεί **ακουστικό υλικό**, όπως τραγούδια, μουσική κ.ά.

Άλλες αποτελεσματικές τεχνικές είναι

- ο συνδυασμός των νέων λέξεων με κάποια συνώνυμη, γνωστή λέξη στη δεύτερη γλώσσα, π.χ. επιθυμώ = θέλω πολύ, ισχυρός = δυνατός κ.α.,
- η αξιοποίηση της εσωτερικής δομής των λέξεων (θέματα και προσφύματα), με παράλληλο στόχο την ενίσχυση της μορφολογικής ενημερότητας των μαθητών και η χρήση οικογενειών λέξεων
π.χ. βιβλιοπωλείο = βιβλίο + πουλώ, πωλητής,
αρτοποιός = άρτος + ποιώ = ψωμί + φτιάχνω
- η αξιοποίηση σημασιολογικών ταξινομιών, π.χ. έπιπλα και είδη επίπλων

- η χρήση παιχνιδιών όπως σκραμπλ, κρεμάλα, κρυπτόλεξα κ.ά.
- η χρήση οπτικοκινητικών δραστηριοτήτων όπως είναι η παντομίμα και ο χορός
- η αξιοποίηση του συμφραστικού πλαισίου.

«Πήγε στο **φαρμακείο** γιατί ήταν **άρρωστη** και ήθελε να αγοράσει **ασπιρίνες**.»

Η σύγχρονη βιβλιογραφία υποστηρίζει την συνδυαστική χρήση όλων αυτών των τεχνικών ανάλογα με το επίπεδο γλωσσομάθειας των μαθητών, τα ενδιαφέροντά τους, την ηλικία τους κ.α.

3. Διδασκαλία Γλώσσας μέσω Περιεχομένου (CLIL)

Η Διδασκαλία Γλώσσας μέσω Περιεχομένου (ΔΓΠ, Content & Language Integrated Learning, CLIL) είναι μια διδακτική προσέγγιση κατά την οποία η **γλώσσα διδάσκεται παράλληλα με το περιεχόμενο**, με στόχο την παράλληλη **ανάπτυξη γλωσσικών & γνωστικών δεξιοτήτων**.

Τα γνωστικά αντικείμενα αποτελούν **αυθεντικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα** και επομένως προσφέρονται και για τη γλωσσική διδασκαλία.

Η ΔΓΠ είναι μια **προσέγγιση** η οποία χρησιμοποιεί τη **δεύτερη γλώσσα** των μαθητών για τη **διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων**. Έτσι, επιτυγχάνεται η **ταυτόχρονη εστίαση στο γνωστικό αντικείμενο και στη δεύτερη γλώσσα**, με αποτέλεσμα ο μαθητής να αναπτύσσει παράλληλα τις γλωσσικές και τις γνωστικές του δεξιότητες αλλά και να εξοικειώνεται με ποικίλα κειμενικά είδη.

Υπάρχουν πολλές **τεχνικές** που μπορούν να αξιοποιηθούν κατά τη ΔΓΠ, όπως

- ❑ **απομόνωση** της γλώσσας που είναι απαραίτητη για την κατανόηση του περιεχομένου, δηλαδή της **ορολογίας**,
- ❑ **ενίσχυση** της γλώσσας που είναι συμβατή με το περιεχόμενο, π.χ. **λεξιλόγιο**, χρήσιμες μορφοσυντακτικές δομές, λέξεις κλειδιά, **χρήση διαγραμμάτων**, σήμανση βιβλίων (**λέξεις-κλειδιά, πλαγιότιτλοι**).

Η ΔΓΠ έχει σημαντικά οφέλη, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη κλίματος **συνεργασίας ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς διαφορετικών ειδικοτήτων**, στη διανομή ευθύνης για τη γλωσσομάθεια των δίγλωσσων μαθητών σε όλες τις ειδικότητες, στην **παράλληλη ανάπτυξη γνωστικών & γλωσσικών δεξιοτήτων** και στη διατήρηση της ισορροπίας στις τάξεις συμφοίτησης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΩΣ ΣΥΝΔΥΑΖΟΥΜΕ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ & ΓΛΩΣΣΑΣ;

- Ποιοι είναι οι **γνωστικοί στόχοι**; Τι θέλουμε να μάθουν οι μαθητές μας;

Για παράδειγμα, εάν το γνωστικό πεδίο είναι η Μελέτη Περιβάλλοντος οι γνωστικοί στόχοι θα μπορούσαν να είναι οι εξής:

1. Να κατανοήσουν την έννοια του οικοσυστήματος.
2. Να γνωρίσουν τα οικοσυστήματα της Ελλάδας (θαλάσσιο, ορεινό, πεδινό, της πόλης) και να μιλήσουν για τους έμβιους και τους άβιους οργανισμούς που αυτά περιλαμβάνουν.
3. Να συσχετίσουν την ύπαρξη συγκεκριμένων ζώων και φυτών με συγκεκριμένα περιβάλλοντα-οικοσυστήματα.
4. Να κατανοήσουν τη σημασία της τροφικής αλυσίδας για την ομαλή λειτουργία ενός οικοσυστήματος.

ΠΩΣ ΣΥΝΔΥΑΖΟΥΜΕ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ & ΓΛΩΣΣΑΣ;

- Ποιοι είναι οι **γλωσσικοί στόχοι**; Τι θέλουμε να μάθουν οι μαθητές μας;

Για παράδειγμα:

1. Να κατανοήσουν τη χρήση της γενικής πτώσης και να τη χρησιμοποιήσουν τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο μιλώντας για την τροφική αλυσίδα και τα ζώα που ζουν σε διάφορα οικοσυστήματα.
2. Να κατανοήσουν την έννοια του οικοσυστήματος μέσα από τον μορφολογικό τεμαχισμό των λέξεων που περιλαμβάνει.
3. Να έρθουν σε επαφή με το θεματικό λεξιλόγιο της ενότητας που αφορά τα οικοσυστήματα.

Πολυγλωσσία

- δραστηριότητες σε ομάδες
- διαλογικές δραστηριότητες
- προσομοιωτικές δραστηριότητες

Πολυγλωσσία

- υποστήριξη της διγλωσσίας
- εμπέδωση της γνώσης της μητρικής γλώσσας
- κατανόηση της διαπολιτισμικότητας

Πολυγλωσσία

διαθεματική προσέγγιση
εμβάθυνση της γνώσης της
μητρικής γλώσσας
ανάπτυξη πολυπολιτισμικής
κοινοτύρας

- συνθετικές εργασίες
- εργαστηριακές δραστηριότητες
- προσομοιωτικές δραστηριότητες

4. Μάθηση & Διδασκαλία μέσω Δεδομένων

Η **Μάθηση Μέσω Δεδομένων** (ΜΜΔ) είναι μια γλωσσοδιδακτική προσέγγιση που **αξιοποιεί τα σώματα κειμένων** στη διδασκαλία και αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του μαθησιακού περιβάλλοντος με τη χρήση δραστηριοτήτων βασισμένων στα σώματα κειμένων και στους συμφραστικούς πίνακες.

Η άμεση χρήση των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία αποσκοπεί στην αυτόνομη μάθηση, με την έννοια ότι ο σπουδαστής ανακαλύπτει τη γλωσσική χρήση και μετατρέπεται σε ερευνητή ή, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Johns σε **Σέρλοκ Χολμς**.

Η αξιοποίηση αυτή περιλαμβάνει αφενός τα ίδια τα εργαλεία των σωμάτων κειμένων, δηλαδή **τις συλλογές των κειμένων και τα λογισμικά για την πρόσβαση σε αυτά**, και αφετέρου τις μεθόδους των σωμάτων κειμένων, δηλαδή **τις αναλυτικές τεχνικές** που απαιτούνται όταν δουλεύουμε με αυτά. Ειδικότερα, η ΜΜΔ υιοθετεί την άμεση αξιοποίηση των σωμάτων κειμένων στη γλωσσική διδασκαλία και προβάλλει την ανακαλυπτική και βιωματική διάσταση αυτής της προσέγγισης.

Τα **σώματα κειμένων** είναι βοηθητικά για τους εκπαιδευτικούς, καθώς προσφέρουν πληθώρα δεδομένων **αυθεντικού λόγου** και μπορούν να αποτελέσουν μια επιπλέον **πηγή** πληροφόρησης σε σχέση με τη γραμματικότητα αλλά και τη χρήση κάποιων δομών.

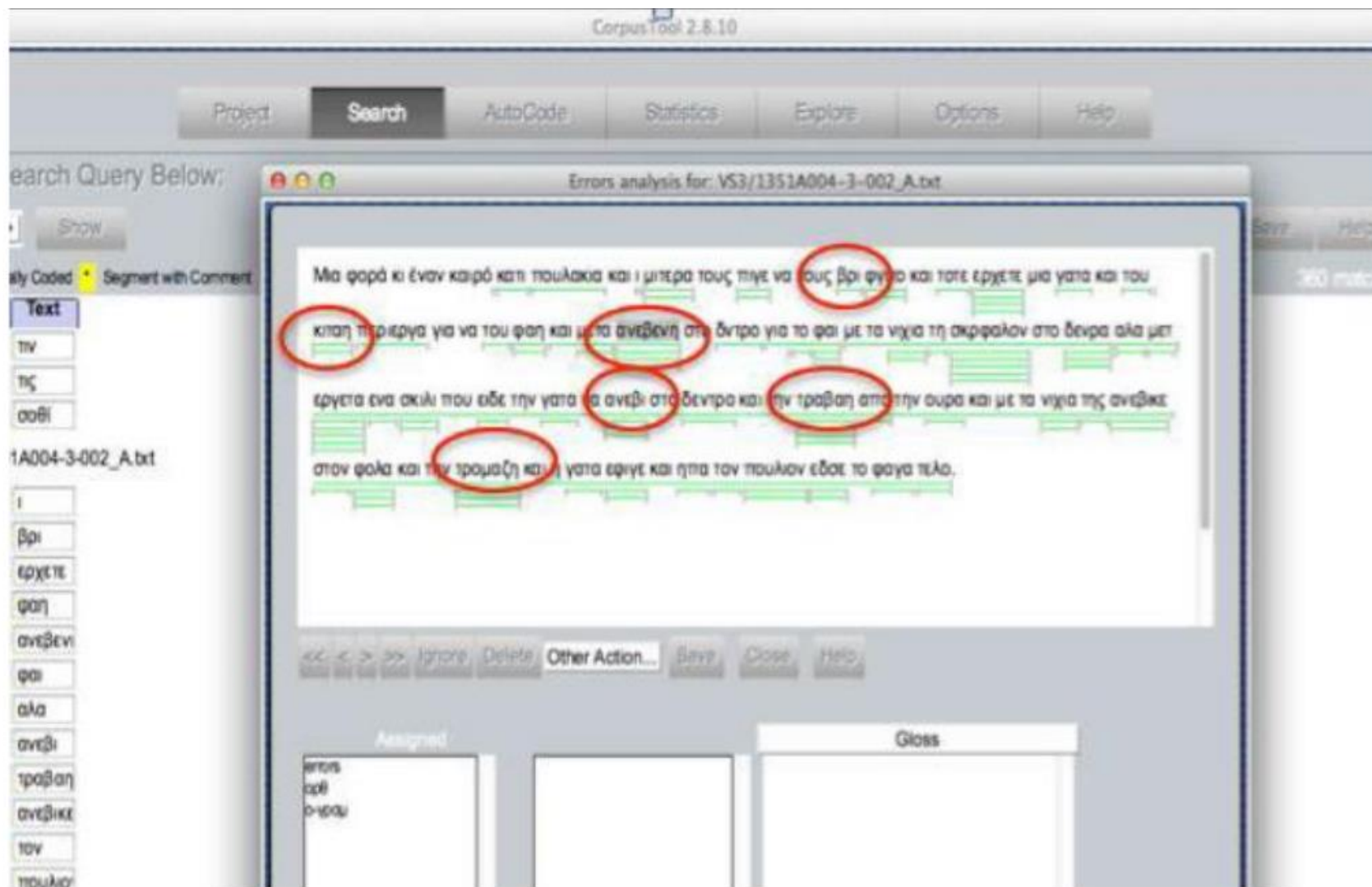
Εξάλλου, τα σώματα κειμένων δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό αφενός να εκθέτει τους σπουδαστές σε **ένα μαθησιακό περιβάλλον πλούσιο σε γλωσσικά δεδομένα**, και αφετέρου να κατασκευάζει εξειδικευμένες γραμματικές ή λεξιλογικές δραστηριότητες κατάλληλες για το γλωσσικό επίπεδο και τις ανάγκες των σπουδαστών του.

Επιπλέον, τα σώματα κειμένων συμβάλλουν στην έκθεση των μαθητών στη **γλωσσική ποικιλία** και, επομένως, συντελούν στην **απομυθοποίηση της νόρμας** καθώς και στην επίγνωση ότι η χρήση των γλωσσικών τύπων εξαρτάται και από παράγοντες, όπως το κειμενικό είδος και οι κοινωνικές μεταβλητές.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εικόνα 4. Δραστηριότητα στα πλαίσια της προσέγγισης ΜΜΔ (Από: Παπαδοπούλου & Τάντος, 2014, σελ. 255).

Βρέθηκε: **372** αντιστοιχίες, **262** αρχεία

1. -, **2007.04.19** Μακεδονία 2007

[Διεύρυνση](#)

Αγαπημένοι μου αναγνώστες, **καλημέρα** σας.

2. -, **2008.04.06** Μακεδονία 2008

[Διεύρυνση](#)

Μετά την οικοπεριήγηση στο δέλτα Αξιού η παρέα της εκπομπής του 9,58fm του ΡΣΜ της ΕΡΤ3 « **Καλημέρα** » ετοιμάζεται να επισκεφτεί στις 11 σήμερα το πρωί την έκθεση «Genius Seculi »(πνεύμα εποχής), στο Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, στην αποθήκη Β1 στο λιμάνι.

3. -, **2011.07.17** Το Βήμα 2011

[Διεύρυνση](#)

Κίτρινη κάρτα με το **καλημέρα** !

4. -, **2011.03.10** Ελευθεροτυπία 2011

[Διεύρυνση](#)

Και το λέει «Τελειώσαμε μαζί, δεν θάλα ούτε **καλημέρα**»

Σελίδα: Πρώτη **1** 2 3 4 5 6 7 8 9 10 ... Τελευταία

[Εμφάνιση προς εκτύπωση/MSWord](#) | [Αποθήκευση σε αρχείο](#)

λεκτικός τύπος	λήμμα	μετάφραση
καλημέρα		1
Μέρη του λόγου και γραμματική		
Διευρυμένη ▾		
Απόσταση μέχρι την επόμενη λέξη:		
από <input type="text" value="1"/> έως <input type="text" value="1"/> (σε λέξεις)		
λεκτικός τύπος	λήμμα	μετάφραση
		2
Μέρη του λόγου και γραμματική		
Διευρυμένη ▾		
+ -		
προσδιορισμός απόστασης ▾		
<input type="button" value="Αναζήτηση"/> <input type="button" value="Διαγραφή"/>		
Υποσώμα		
Ρυθμίσεις αποτελεσμάτων		

powered by Corpus Technologies

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Γρήγορη αναζήτηση

- Κύριο ζήτημα μεθόδευσης της διδασκαλίας που αναδύεται μέσα από την επιχειρηματολογία υπέρ της διδασκαλίας με σώματα κειμένων είναι η αξιοποίησή τους για την υλοποίηση δραστηριοτήτων **εξερευνητικής μάθησης** (discovery ή exploratory learning) που δίνουν στον διδασκόμενο την ευκαιρία να παίξει το ρόλο του ερευνητή ή ακόμη και του εξερευνητή της γλώσσας (linguistic explorer, Bernardini, 2000, 2002, 2004).
- Ο μαθητής ως ερευνητής (ή εξερευνητής) της γλώσσας είτε εμπλέκεται σε μια **επαγωγική διαδικασία**, δηλαδή **εξετάζει πλήθος παραδειγμάτων που αντλεί από ένα corpus**, για να ανακαλύψει τις κανονικότητες της γλωσσικής χρήσης και τους κανόνες του γλωσσικού συστήματος, είτε σε **παραγωγική** (deductive) **διαδικασία** στο πλαίσιο της οποίας διαμορφώνει υποθέσεις και στη συνέχεια ελέγχει την ισχύ τους, αξιοποιώντας τα δεδομένα του σώματος κειμένων.
- Η υιοθέτηση μιας τέτοιας οπτικής για τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης στις οποίες **εμπλέκονται διδάσκοντες και διδασκόμενοι** συνεπάγεται συνολικές **αλλαγές σε θέματα διδακτικής μεθοδολογίας**, για τον πρόσθετο λόγο ότι η **χρήση των Ηλεκτρονικών Σωμάτων Κειμένων** (corpora) εντάσσεται στον ευρύτερο προβληματισμό σχετικά με την υποστηριζόμενη από την τεχνολογία διδασκαλία και εκμάθηση γλωσσών (Computer Assisted Language Learning, CALL)

Εκπαιδευτικό υλικό για την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων και μεταναστών

Ταυτότητα της πράξης

Επιμορφωτικό Υλικό

Εκπαιδευτικό υλικό

Διαπολιτισμικές δραστηριότητες

Δράσεις Πράξης

Τάξεις Υποδοχής

Ελληνομάθεια

Διαπολιτισμική Επικοινωνία

Επιμόρφωση

Μητρική Γλώσσα Μαθητών

Ψυχολογική Υποστήριξη

Σχολείο και Κοινότητα

Εκπαιδευτικές Επισκέψεις
Μαθητών

Αξιολόγηση

Αρχική Σελίδα ▶ Εκπαιδευτικό Υλικό ▶ Κατάλογος εκπαιδευτικού υλικού ▶ Δημοτικό

Κατάλογος εκπαιδευτικού υλικού - ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

25	Γεια σας 1	Βιβλίο μαθητή Εξώφυλλο Βιβλίο Βιβλίο δασκάλου Εξώφυλλο Βιβλίο
26	Γεια σας 2	Βιβλίο μαθητή

Είσοδος

Όνομα Χρήστη

Κωδικός

Να με θυμάσαι

Σύνδεση

Ξεχάσατε τον κωδικό σας;
Ξεχάσατε το όνομα χρήστη;

Επικοινωνία

- **ΙΕΠ-Εκπαίδευση προσφύγων: Πληροφορίες, ενημερωτικό και εκπαιδευτικό υλικό για την εκπαίδευση προσφύγων & μεταναστών**

<http://iep.edu.gr/el/component/k2/content/50-ekpaidefsi-prosfygon>

- **Εργαλειοθήκη του Συμβουλίου της Ευρώπης – Γλωσσική υποστήριξη για ενήλικες πρόσφυγες: 57 εργαλεία για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών**

<https://www.coe.int/en/web/language-support-for-adult-refugees/home>

- **Εγχειρίδιο εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας σε Μετανάστες και Πρόσφυγες – κατάληψη Σινιάλο**

<https://www.openbook.gr/egxeiridio-ekmathisis-tis-ellinikis-glwssas-se-metanastes-kai-prosfyges/>

- **Εκπαιδευτικό υλικό για παιδιά – Teach4Integration: Περιλαμβάνει εκπαιδευτικό υλικό για παιδιά και ενήλικες καθώς και ερευνητικά δεδομένα**

<https://www.teach4integration.gr/esoteriki-vivliothiki/>

- **Εκπαιδευτικό υλικό για παιδιά – Teach4Integration: Διδακτικά εγχειρίδια, εκπαιδευτικό υλικό, σχέδια μαθημάτων, παιχνίδια**

<https://www.teach4integration.gr/exoteriki-vivliothiki/>

- **ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΑ με υποστήριξη στα Αραβικά**

http://www.iep.edu.gr/images/IEP/ΕΠΙΣΤΙΜΟΝΙΚΗ_ΥΠΙΡΕΣΙΑ/Epist_Monades/A_Kyklos/Diapolitismiki/2017/2017Athina_ta_prwta_mou_ellinika.pdf

• ΜΕΤΑΔΡΑΣΗ

❖ Πολυλεξικό (Αλβανικά, Αραβικά, Γεωργιανά, Ουρντού-Παντζάμπι και Ρωσικά)

http://www.metadrasi.org/lexiko/select_language.htm

❖ Μικρό Λεξικό Βασικής Επικοινωνίας σε 7 γλώσσες (Αραβικά, Φαρσί, Σορανί, Κουρμαντζί, Ουρντού, Τουρκικά και στα Γαλλικά) <https://metadrasi.org/campaigns/%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%81%CF%8C-%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82/>

• **Online Toolkit for Refugee Education, Project PRESS-HOU:** Περιλαμβάνει εκπαιδευτικό και επιμορφωτικό υλικό, επιστημονικές μελέτες κ.ά. <https://www.eap.gr/en/anakoinvseis-ekdilwseis-2/general-announcements/generalannouncements/6091-online-toolkit-for-refugee-education,-project-press-hou>

• **ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ:** Γλωσσικό και υποστηρικτικό υλικό για την εκπαίδευση προσφύγων & μεταναστών <https://www.xenioszeus.kmaked.eu/index.php/el/produced-material-gr/educationalmaterial-gr>

• Σε αυτό τον σύνδεσμο, στο κεφάλαιο 5, παρουσιάζονται **ενδεικτικά αναλυτικά προγράμματα για τη διδασκαλία της Ελληνικής στις Τάξεις Υποδοχής (Α΄ έως Δ΄ Δημοτικού):**

http://diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi1/paradotea/1.1.pdf

• Εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής κοινότητας στη Θράκη <https://museduc.gr/el/>

• Κέντρο Διαπολιτισμικής Αγωγής <http://www.keda.uoa.gr/>

- Πύλη για την ελληνική γλώσσα – Ελληνομάθεια

<http://www.greek-language.gr/certification/node/5.html>

- Παιδεία Ομογενών

http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=category&id=84&Itemid=481&lang=el

- Μέτρα για Βελτίωση Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών Τρίτων Χωρών στην Κύπρο <https://mefesi.pi.ac.cy/>

- Κεσίδου, Α., Ζάγκα, Ε., Ματθαιουδάκη, Μ., Αλεξοπούλου, Ζ., Μαντζανίδου, Σ., Μήλιου, Ου, & Παπαδοπούλου, Δ. (επιμ.). (2014). *Μαθαίνω τη γλώσσα, κατανοώ το περιεχόμενο: διδακτικές προτάσεις για την ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας των δίγλωσσων μαθητών*. Θεσσαλονίκη: Εκπαίδευση Αλλοδαπών & Παλιννοστούντων Μαθητών. Υποστήριξη της λειτουργίας των Τάξεων Υποδοχής.

Το διδακτικό εγχειρίδιο περιλαμβάνει 32 σενάρια για τη διδασκαλία γλώσσας μέσω γνωστικών αντικειμένων (ιστορία, αγγλικά, εικαστικά, μαθηματικά, φυσική, γεωγραφία, μελέτη περιβάλλοντος, λογοτεχνία, πληροφορική, χημεία). Τα σενάρια αφορούν όλες τις τάξεις του γυμνασίου καθώς και τις τάξεις Δ΄ έως και Στ΄ του Δημοτικού. Τα σενάρια έχουν εκπονηθεί από εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με το ερευνητικό προσωπικό της Δράσης Υποστήριξη της λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Εκπαίδευση Αλλοδαπών & Παλιννοστούντων Μαθητών»